

Hájková Jaroslava: ZDENA SALIVAROVÁ - HONZLOVÁ

Svobodný zítřek 33, 3.září 1990

Leckdo z nás věděl, že žena Josefa Škvoreckého je také prozaičkou, a doslechli jsme se o jejím umění mnohou chválu. Ze všech nejvíc však Zdenu Salivarovou vždycky chválil její vlastní muž. Utkvělo mi v paměti jedno setkání se Škvoreckým roku 1968 v Městské knihovně (podobných setkání se spisovateli a jinými chytrými lidmi se tam tenkrát konalo bezpočet, Lidová univerzita tehdy na vysoké úrovni konkurovala Universitě Karlově). Beseda Škvoreckého se čtenáři se odehrávala tak, že se ke spisovateli řinuly papírky s neejrozmanitějšími otázkami, jaké by lidé jinak nahlas neřekli. Někdo se zeptal, jak si cení literární práce své ženy, Zdena Salivarová tehdy právě debutovala drobnou knížkou povídek Pánská jízda. Prohlásil tenkrát - pamatuji si to dost přesně - že svou ženu miluje, a proto, že obdivuje i její práci.

Na román Salivarové-Honzlové se vřas čekal zvláště po její letošní návštěvě netrpělivě. Nakonec se Honzlová objevila dost rychle zásluhou čiperného nakladatele Iva Železného, který zhodnotil své letité zkušenosti nakladatelského redaktora a jedním z nejpřitažlivějších titulů současnosti otevřel činnost Art-servisu.

A přece není román Honzlová (1.vydání nakl. 68 Publishers, Toronto 1972) v životě a díle Zdeny Salivarové nějakým vybočujícím či šokujícím úkazem, i když na jeho adresu bylo vysloveno dosti superlativů z úst literárně prestižních (viz například výrok Alana Silitoa na zadní stránce obálky). Tři povídky Pánské jízdy (Čs. spisovatel 1968) už naprosto vším

signalizovaly výraznou autorku, ale kulturní košatost roku jejich vydání tuto skutečnost hodně potlačila (čeká to i autory, kteří budou debutovat letos). Výraznou čím, vždyť v šedesátých letech měla česká literatura pozoruhodných autorů desítky: psychologickou soustředěností vyprávějího subjektu dívky či mladé ženy (již tehdy zvolila Salivarová ich-formu) na momenty vnášející do jejího vnitřního světa zmatek, úzkost a nejistotu, schopností najít spojnici mezi senzibilitou člověka a určitého společenského klimatu a vytvořit tak působivý obraz konkrétního času, a především bezbřehou ženskou citivostí, již se na rozdíl od intelektualistických tendencí prózy v šedesátých letech nebránila. Salivarová píše opravdu ženskou literaturu v nejryzejším smyslu slova, a také vlasteneckou, připoutanou k domovu. Že se z Honzlové stal i významný román politický, to myslím nepramení z apriorního záměru, ale z výběru nejsugestivnějších zkušeností, které vnutil svět v určitém čase a na určitém místě mladé ženě Janě Honzlové, hlavní hrdince a vypravěče románu.

Tím časem jsou padesátá léta a místem pražská periférie, karlínská ulice se zchátralým pavlačovým domem (život tak trochu ještě přetrumfl i fikci, protože pavlače se propadají v Praze i po téměř půlstoletí!) a různá jiná pražská zákoutí ležící na trati Janiných cest do práce nebo k několika přátelům. V těch líčeních je tolik vroucnosti a lásky k Praze, že když

jsem začátkem července (děj románu se také odehrává o prázdninách) četla pasáž líčící Janinu návštěvu břevnovského hřbitova, aby vyhledala hrob uklízečky Pelikánové, v jejímž kamarádství našla jednu z vytoužených, ale záhy ztracených jistot, musela jsem se tam vypravit a zkusit to pěšky ze Žižkova, jako Jana šla pěšky z Karlína. Moc mi nechybělo do toho,

abych tam hledala hrob paní Pelikánové.

Nelíčím to proto, abych odhalovala svou naivitu, ale chci svědčit o tom, jak silnou emoci román působí. Jana Honzlová je nádherná hrdinka - o byčejná mezi těmi, kdo chtějí vyniknout, poctivá mezi

těmi, kdo ztratili tvář, nezištná mezi hrabivými, inteligentní mezi panovačnými tupci a hlavně svá, obyčejná pražská holka vášnivě milující svobodu, prostor pro svůj růst. Život v její zemi a v čase, kdy vládne ideologie nepřející žádnému modu originality, jí soustavně vnucuje, aby přijala rysy anonymity, a podrobila se formám života a myšlení pro ni nepřijatelným. Co je zvláštní na této postavě, že při vši výjimečnosti a zdravé ctižádosti si neprotiví svou rodinu, nesnaží se z ní uniknout, přestože je jedním z jejích balvanů. Jana

je naopak rodině žensky oddaná, miluje matku, i když si s ní už dávno nerozumí, stará se o bystrého a citlivého brášku a bere na sebe za unavenou matku i břímě dalších rodinných zkoušek, nehledě na to, že je její živitelkou, neboť otec zmizel v pouťorové emigrační vlně kdesi v Americe, a patrně tam ztroskotal. Ještě dva bratři přispívají k nevorovnému

kádrovému materiálu Jany Honzlové, která se proto jen zázrakem drží nad vodou v Souboru písní a tanců, vystavena více než na jiném pracovišti šikaně, sledování a nedůvěře - a pochopitelně závisti, protože je osobnost. Neexistuje čin, jenž by v takové atmosféře nemohl být zvrácen v neprospěch člověka. Je to situace neuskutečnitelného štěstí, neboť štěstí je jenoznačně svoboda. Jana Honzlová je nádherná postava schopností toto absurdno prolomit a prolamovat. Je téměř symbolem nezlomené životní energie a směřování k pravdě. Nikoliv k nějaké pravdě nadosobní, nýbrž k pravdě své, jedinečné a neopakovatelné Jany Honzlové, která se pro odcizený svět policejního režimu stal z Jany jen Honzlovou.

Nebudu sama, kdo zaujme k dílu Zdeny Salivarové postoj citového obdivu. Je radostné vidět ve vzácné jednotě život a dílo nějakého současného autora. Zároveň lituji, že nám tuto posilu román nemohl dát před, dvaceti lety.